

RAKONCZAY ZOLTÁN

Nemzeti parkjaink jövője

Ez év tavaszán a sajtót és – elsősorban a szakmai – közvéleményt igencsak foglalkoztatta az a hír, mely szerint az IUCN (Nemzetközi Természetvédelmi Unió) valamennyi nemzeti parkunkat tájvédelmi körzeté sorolta át. Számos újságcikk, rádióműsor foglalkozott akkoriban a témával, megpróbálva feltárni az átminősítés okát.

E cikk keretén belül – ezúton is – szeretnénk helyes megvilágításba helyezni a történeteket, felvázolni azokat a feladatokat, amelyek az érintett területeket nemzetközi szinten ismét nemzeti park rangra emelhetik.

A civilizált országokban a nemzeti parkok létezését a természetvédelem mérőföldköveinek tekintik. Azok száma és az általuk elfoglalt terület nagysága a társadalom természetszeretetének, érettségének, igényességének, esztétikai érzékének egyik fokmérője.

Hazánkban a nemzeti parkok létesítésének gondolata hosszú évtizedeken keresztül fel sem merült – bár 1971-ig arra jogilag sem volt lehetőség. (Ennek számos oka lehet, de abban a társadalmi igény hiánya mindenképpen nagy szerepet játszott.)

Az elmúlt két évtizedben hazánk természetvédelme felzárkózott a hasonló adottságokkal rendelkező államok színvonalához. Beléptünk valamennyi természetvédelemmel foglalkozó nemzetközi szervezetbe és csatlakoztunk valamennyi ilyen egyezményhez. Ennek oka és következménye, hogy két évtized alatt az ország védett területeinek kiterjedése egy ezrelékről több mint 6 százalékra emelkedett.

Az IUCN ajánlása

A természetvédelmi területek csoportosítását, értékelését, a nemzetközi ajánlások megfogalmazását és az érdekeltekhez való eljuttatását megalkulása (1948) óta a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) vég-

Cikkünk szerzője az Országos Természetvédelmi Hivatal egykori elnöke, a Környezetvédelmi Minisztérium most nyugalmába vonult miniszterhelyettese. Két évtizeden át irányította hazánkban a természetvédelmet. Nevéhez fűződik a nemzeti park-hálózat kidolgozása, valamennyi nemzeti park területének védetté nyilvánítása, és – a Fertő-tavi kivételével – azok megalapítása. 1974-től szorgalmazta a hivatal felvételét a Nemzetközi Természetvédelmi Unióba (IUCN), amely a természetvédelem legtekintélyesebb nemzetközi összefogó szervezete.

zi. A szövetség egyik fontos feladata azoknak a követelményeknek a megfogalmazása, amelyek a nemzeti park megalakításához szükségesek. Az ajánlások megfogalmazása egy többé-kevésbé folyamatos szakmai tevékenység, amelyeket gyakran átírnak, javítgatnak, helyesbítenek, csiszolgatnak, de azokat mindenki és minden szóba jöhető természeti érték számára elfogadható formába önteni szinte lehetetlen. A nemzeti park létesítéséhez – a jelenleg „forgalomban” lévő legfőbb ajánlások szerint – szükséges:

- viszonylag nagy terület,
- egy (de inkább több) többé-kevésbé emberi behatástól mentes ökoszisztéma léte,
- az állam legmagasabb rangú természetvédelmi hatóságának a terület fölötti rendelkezési joga (állami felügyelet),
- korlátozottan ugyan, de a látogathatóság feltételeinek biztosítása és
- önálló költségvetés.

Ezeket az előírásokat egységesen értelmezni szinte lehetetlen, még nehezebb azonban a vállalt kötelezettségek, illetve elvárások betartása.

Azt, hogy egy terület megfelel-e a nemzetközi elvárásoknak vagy nem, sokkal könnyebb a szakembereknek a helyszínen „ránézéssel”, tehát szubjektív módon megállapítani, mint az ajánlások szerint összeállított adatok alapján eldönteni. (Könnyebb például egy településről szemrevételezés után megmondani, hogy megfelel-e a városokkal szemben támasztott általános követelményeknek, mint azt táblázatok, leírások alapján vagy számítógépen kimutatni.)

A klasszikus elképzelések szerint létrehozott nemzeti park jellemzője, hogy olyan több tízezer hektáros, többé-kevésbé érintetlen terület, amely az emberi településektől, a közlekedési útvonalaktól, az iparte-
lepektől stb. viszonylag távol fekszik. Olyan terület, amelyben a földszint,

víztani, növénytani, állattani és tájképi értékek, vagy ezek többségének összessége olyan természeti látványosságot foglal magába, amely azt a környezetétől és más területektől egyértelműen megkülönbözteti. Ezekből az „elvárásokból” az is megállapítható, hogy Európa nem az a térség, amely ilyen természeti értékekben bővelkedik.

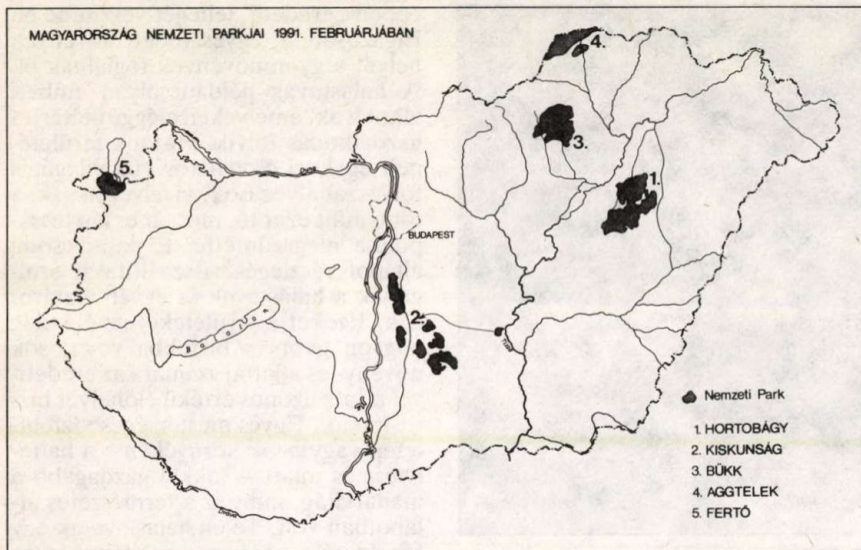
A Szövetség 1985-ben a világ 105 országában 1050 nemzeti parkot tartott nyilván, 256 millió hektár kiterjedésben. Egy nemzeti park átlagos területe kerekén 244 hektár (a mi-inknek közel nyolcszorosa), mintegy négy „balatonnyi” volt. A nemzeti parkok által elfoglalt területbe hazánk huszonhétszer férne bele.

Figyelemre méltó azonban, hogy a világ három legnagyobb nemzeti parkjának [Wrangell-St. Elias and Prezervs (USA) 5 344 129 hektár, Great Berrier Ref (Ausztrália) 4 700 314 hektár, Gobi-sivatag (Mongólia) 4 500 000 hektár] átlagos kiterjedése meghaladja a 4 800 000 hektárt, vagyis egyenként nagyobbak, mint Magyarország fele. A három legkisebbé (valamennyi tengeri sziget) pedig csupán 500 hektár. (Létezik egy 7 300 000 hektáros kiterjedésű „tájvédelmi körzet” is.)

Érdekes megemlíteni, hogy a Föld összes védett területe (424 millió hektár) a szárazföldek területének közel 3 százalékát, a tengereket is figyelembe véve a Föld teljes felszínének csak 8 ezrelékét, vagyis még egy százalékát sem teszi ki. Ha figyelembe vesszük, hogy a nemzetközi szervezetek becslése szerint a világ természeti örökségének a megőrzéséhez a Föld szárazföldi felületének legalább tíz százalékát kellene védelem alá helyezni, akkor még van mit tenni.

Nemzeti parkjaink helyzete

Közismert, hogy hazánkban – a természetvédelemben élenjáró orszá-

gokhoz viszonyítva – a nemzeti parkok létesítése 60–100 éves késéssel indult meg. A világ első nemzeti parkja megalakulása után százegy évvel, 1973-ban hoztuk létre a Hortobágyon hazánk első nemzeti parkját. Ezt követte 1975-ben a kiskunsági, 1977-ben a bükki, 1985-ben az aggteleki, s végül 1991-ben a Fertő tavi nemzeti park megalapítása.

Az Unió arra törekszik, hogy megakadályozza a nemzeti parkok inflálódását, ezért időnként szigorúbb ajánlásokat dolgoz ki és „felülvizsgálatokat” tart. Ezek eredményeképpen a nemzeti parkok száma nem mindig emelkedik, sőt mint legutóbb, még csökken is. Egyes országok ugyanis presztízsokból arra nem alkalmas területeket is nemzeti parkká nyilvánítanak. A Nemzetközi Természetvédelmi Unió 1991 tavaszán hazánkban is felülvizsgálatot tartott, amelynek eredményeként nemzeti parkjainkat tájvédelmi körzetekké sorolta át. Jellemző a hazai közhangulatra, hogy ez a nem éppen kedvező hír, a szakembereken kívül, csak néhány újságíró zavart. A helyi lakosság, a gazdálkodó szervezetek és az önkormányzatok agyonhallgatták, közömbösen vagy éppen ellenségesen viselkedtek.

Vizsgáljuk meg, hogy ennek tükrében milyen jövő vár nemzeti parkjainkra! Mindenekelőtt leszögezhetjük, hogy a Szövetség döntését sem tragikusan felfogni, sem figyelmen kívül hagyni nem szabad. Az ország számára azonban semmiképpen sem lehet közömbös, hogy ez a nemzetközi szervezet nemzeti parkjainkat elismeri-e vagy nem. Mindenképpen kellemetlen dolog, hogy már meglévő nemzeti parkokat minősítették át, amelyeknek előbb-utóbb nemzetközi visszhangja is lenhet. (Az Unió

ezt más országokban is megtette.) A Szövetség döntésétől függetlenül mi (átmenetileg) ezeket a területeket továbbra is nemzeti parkoknak tekintjük. Az is az igazsághoz tartozik azonban, hogy a Szövetség ajánlásai, irányelvei, „szabványai” nem egyértelműek.

Az előzményekhez hozzátartozik, hogy nemzeti parkjaink kialakítását nemcsak sok évtizedes késéssel, de minimális társadalmi támogatással, sőt nemegyszer kimondottan ellenséges légkörben kezdtük meg. Egy olyan országban, ahol teljesen érintetlen terület már nem létezett, ahol az ország területének 70%-a mezőgazdasági művelés, illetve használat alatt állt. A természetes vizek nagy részét lecsapolták vagy „szabályoz-

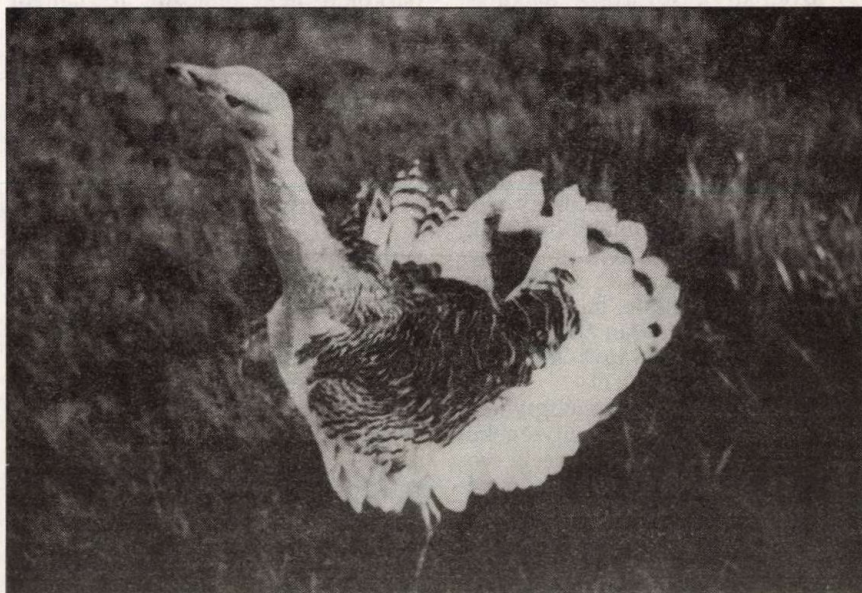
ták”, a terület 10%-át a művelés alól kivonták, mert azon települések, ipartelepek, bányák, katonai létesítmények, egyéb emberi alkotások állnak.

Mindezek ellenére országunkban létezett öt olyan terület, amelyet a nemzetközi szakértők természeti értékeik alapján nemzeti park létesítésére alkalmasnak tartottak. Alapításuk idején tehát ezek a területek a feltételeknek többé-kevésbé megfeleltek.

Ki akkor a felelős a történekeért? Miben tévedett a nemzetközi szervezet és miben vagyunk hibásak mi? Merre haladunk? Melyek a legfontosabb feladataink? Mi történhet meglévő, de „el nem ismert” nemzeti parkjainkkal?

A nemzetközi ajánlások és a hazai viszonyok ismeretében kimondhatjuk, hogy nemzeti parkjaink, illetve azok bizonyos részei ma is megfelelnek az előírásoknak. Problémák természetesen vannak: például az, hogy az elvárásoknak meg nem felelő kisebb területrészeket is a nemzeti park határain belül hagyunk. Ezeken a területeken – különböző okok miatt – a nemzeti parkokhoz méltatlan állapotokat nem, vagy nem megfelelő ütemben számoltuk fel, és nem állítottuk vissza az „eredeti” élőhelyeket. Ezen élőhelyek törlését azonban nagy felelőtlenség lenne elrendelni, mert ebben az esetben a „maradék” megfelelne ugyan a követelményeknek, de a törölt területeket örökre megfosztanánk a nemzeti parkká válás lehetőségétől. Ha ilyen esetekben ragaszkodtunk volna az ajánlások maradéktalan betartásá-

A túzok alföldi nemzeti parkjaink legfeltettebb madara

Szénégetés a Bükkben

hoz, vagy a határokat utólag, most módosítanánk, egy nemzeti park helyett akár 4–5 kisebbet is kialakíthatnánk. Ebben az esetben a kieső területeket „védőövezetnek”, összekötő „zöldfolyosónak”, tájvédelmi körzetnek, „ütközőzónának” lehetne besorolni. Ez azonban a természetvédelem ügyét egy lépéssel sem vinné előre. Képzeliük el például, hogy az 52 ezer hektáros Hortobágyból (teljesen szabályosan, az előírásoknak megfelelően) kialakítanánk egy 10 ezer hektáros kunkápolnási, egy 6 ezer hektáros angyalházai, egy 5 ezer hektáros zámpusztai, egy 5 ezer hektáros darassai és egy 4 ezer hektáros nyírólaposi nemzeti parkot. Így lenne öt, minden elvárásnak megfelelő nemzeti parkunk, 22 ezer hektár terület pedig elkallódna. (Ilyen alapon Budapestből ki lehetne alakítani pl. 10–12 várost meg egy sor községet. Ez azonban a fővárossá alakulást nem segítené elő.) Minden nagyvárosnak vannak vagy lehetnek olyan részei, amelyek nem egy város, de még egy falu színvonalának sem felelnek meg. Mégsem az a legcélravezetőbb, ha ezeket a részeket törlik a városból, hanem az, ha mindent megtesznek annak érdekében, hogy azok az elvárt színvonalat mielőbb elérjék. Ugyanez vonatkozik nemzeti parkjaink egyes területrészeire is. Különösen így van ez akkor, ha a nemzeti park e rangra méltatlan részei nem a széleken, hanem zárványként, annak közepén helyezkednek el.

A nemzeti parkokhoz méltatlan területrészeket vagy tevékenységeket két részre kell osztani. Az egyik csoportba tartoznak az örökölt, a védetté nyilvánításkor már meglévő, tönkretett élőhelyek, tájidegen létesítmények, illetve a folyamatban lévő munkálatok (felszíni bányászat, faki-

termelések, rizstelepek stb.), amelyeket a természetvédelmi hatóság különböző okok miatt lassú ütemben számol fel. Ez még az IUCN ajánlásai szerint is bocsánatos bűnnek minősül, mivel ilyen esetekben a nemzeti park „kialakulása” csupán idő és pénz kérdése. Ez az idő azonban nyilvánvalóan nem tarthat el az idők végtelenségéig.

Súlyosabb a helyzet, amikor mindezek a védetté nyilvánítás, illetve a nemzeti park megalapítása után keletkeznek, vagy éppen folytatódnak. Ezekben az esetekben teljes mértékben a *Szövetségnek* van igaza, ha e téren a folyamatot nem tudjuk megállítani vagy visszajára fordítani. Akkor fájó szívvel, de fegyelmetten vegyük tudomásul, hogy ott nem lesz nemzeti park!

Az első esetben a *Szövetség* akkor járt volna el helyesen, ha a nemzeti parkokat nem minősíti át, hanem azon belül előírja a különböző övezetek (fokozottan védett, látogatható terület, ütközőzóna, védőövezet stb.) határainak újbóli megállapítását.

Fontos a gazdálkodás

A nyugati szakértők általában ragaszkodnak ahhoz az egyébként helyes elvhez, hogy a nemzeti parkokban gazdasági tevékenység nem folytatható. Hazánkban viszont éppen azok a legértékesebb védett területek, amelyeken bizonyos gazdasági tevékenységet folytatnak. Ez a tevékenység rendkívül fontos, amely éppen a védett értékek megőrzése érdekében elkerülhetetlen. Ilyen például a hortobágyi birkalegeltetés, bizonyos réteken a kaszálás is. A legelők és rétek egy része emberi beavatkozás nélkül

éppen „eredeti” jellegét veszítené el. Elgazosodna, egyes védett növények helyét a gyomnövények foglalnák el. A halastavak például olyan emberi alkotások, amelyeken eléggé belterjes gazdálkodás folyik. Hazánk területének egykori csodálatos vízi világát a folyószabályozások, vízelvezetések, a több mint ezer tó, mocsár és láp lecsapolása megszüntette. E paradicsomi állapot részleges visszaállítását szolgálják a halastavak és egyéb víztározók. Ezeket a területeket az élővilág nagyon gyorsan birtokba veszi, sok növény- és állatfaj számára az eredetivel szinte azonos értékű élőhelyet biztosítanak. Egyes mesterséges vízfelületen vagy azok környékén – a haltenyésztés miatt – sokkal gazdagabb a madárvilág, mint az a természetes állapotban volt. Télen halastavaink egy részén például olyan sasok tanyáznak, amelyek hazánk területéről évtizedekkel ezelőtt eltűntek.

Lehet, hogy a természetes állapot ilyen „pozitív értelmű” megváltoztatása „természethamisítás”, de akkor viszont ezt kell kimondani.

Hasonló a helyzet a vadászat és a horgászat megítélésével is. A nemzeti közparkokban – nagyon helyesen – tiltott a sportvadászat. A mi viszonyaink ebből a szempontból is alapvetően különböznek más országokétól. Nálunk bizonyos vadfajokban – gímszarvas, dám, őz, vaddisznó, muflon, fácán, tenyésztett vadkacsa – oly nagy a „túltermelés”, hogy természetvédelmi (de a legtöbb esetben erdészeti, mezőgazdasági, sőt vadászati) szempontból az állomány 50–80 százalékát ki kellene lőni. A muflon léte egyébként is kérdéses. (Ha ezt a behurcolt fajt eltűnjük a Bükkben, a Hortobágyra zsiráfot is telepíthetnénk.) Ezek a lassan háziállatnak tekinthető „tenyésztett vadfajok” már nem gazdagítják a természetet, sőt szegényítik azt. Ha így haladunk, érdekesebb lesz a gyöngytyúk, mint a fácán vagy a vadkacsa. (Ezekből tehát jóval többet kellene elejteni, mint amennyit a sportvadászok kilőnek.)

Maga a sportvadászat fogalma is zavaros és tisztázatlan. Egyes országokban a sportvadászjegyet úgy árusítják, mint nálunk a villamosbérletet. Itthon viszont könnyebb a parlamentbe bejutni, mint egyes vadásztársaságokba. Néhány nyugat-európai országot kivéve, nálunk a vadászati kultúra sokkal magasabb szinten áll, mint a világ más részein.

A *sporthorgászat* esetében a helyzet fordított. Amikor a nemzeti parkokban megengedik a sporthorgászatot, az olyan országok horgászaira gondolnak, amelyekben nagy kiterjedésű területeken, halban gazdag vizekben, a nagyon gyér lakosság úgy „sporthor-

gászik”, hogy a kifogott hal többségét a méretek felvétele, esetleg a hal lefénnyépezése után a vízbe visszadobja. Ezzel szemben a mi „sporthorgászásainkat” a kiselejtezett autóbuszokból készített bódék, a gyepe kiengedett fáradtolajfoltok, a sörösüveg stb. jellemzik.

A hiányosságok felszámolhatók

A Szövetség döntése elhamarkodott volt és nem teljesen indokolt. Helyesebb lett volna, ha egy komoly figyelemztetés és egy hosszabb türelmi idő után döntenek. Így módot adtak volna a meglévő hiányosságok gyorsított felszámolására. Jelenleg a legfontosabb feladatunk, hogy felszámoljuk a valóban jogos kifogások okait. Ne újabb nemzeti parkok alapításán fáradozzunk, hanem a meglévőket tegyük olyanná, amilyenné annak idején megálmodtuk őket. Mit kell tennünk annak érdekében, hogy megfelelő minőségű nemzeti parkjaink legyenek!?

– Fokozatosan el kell tüntetni minden tájromboló építményt, helyüket a környezetnek megfelelő növényzettel (erdővel, fűvel, náddal stb.) kell elfedni.

– A légvezetéseket a védett területeken kívülre kell áttelepíteni, vagy a föld alá kell helyezni.

– Az átmenetileg megmaradó épületeket takarófásítással, futónövényekkel, náddal stb. kell elfedni.

– A véglegesen megmaradó létesítményeket (tanyákat, erdészházakat, vadászházakat, állattartó épületeket, sportlétesítményeket, kutakat stb.) a tájnak megfelelő stílusban kell átalakítani és fenntartani.

– A védett területekről el kell távolítani minden idegen anyagot, fémeket, műanyagot, szennyező anyagokat stb.

– A nyomvonalas létesítmények (utak, vasutak, csatornák stb.) közül csak a legszükségesebbet lehet fenntartani, azokat is csak tájba illő formában.

– A földmunkák tájromboló maradványait (földkupacok, funkció nélküli gödrök, felszíni bányák stb.) el kell tüntetni, vagy vízzel kell elárasztani.

– Ahol a terepadottságok tájrombolás nélkül azt lehetővé teszik, a védett területekre gépjárművel való behajtást tábla, sorompó, kerítés stb. helyett árokkal vagy földgáttal kell megakadályozni.

– Az idegenforgalmat szolgáló létesítmények (szállodák, éttermek fogadóhelyek, táborok, sportlétesítmények, kiállítások, múzeumok stb.) nagy részét a védett területen kívül kell elhelyezni, a nemzeti park belső területein működőket pedig saját kezelésbe kell venni.

– A szükséges táj- és élőhely-rekonstrukciókat folyamatosan kell végezni.

A Föld védett területeinek néhány jellemző adata

(A Nemzetközi Természetvédelmi Unió 1985-ös adatai szerint.)

	számuk	területük (hektárban)
I. Szigorúan védett tudományos rezervátum (hazánkban ezek a természetvédelmi területek között vannak)	526	38 106 074
II. Nemzeti park	1050	256 019 904
III. Természeti emlék (hazánkban a természetvédelmi területek között vannak)	70	6 556 943
IV. Természetvédelmi terület	1488	103 504 852
V. Tájvédelmi körzet	380	19 586 625
együtt	3514	423 774 398
kereken	3500	424 000 000

Védett természeti értékek Magyarországon (1991. február)

Természetvédelem alatt álló területek	%	számuk	területük (hektárban)
Természetvédelmi terület	6	138	35 000
Tájvédelmi körzet	64	43	401 000
Nemzeti park	25	5	159 000
Országos jelentőségű összesen	95	186	595 000
Helyi jelentőségű értékek	5	880	35 000
Összes védett terület:	100	1066	630 000
Terület nélkül védett értékek			
Védett (ismert) barlangok száma		2500	
Védett növényfajok száma		415	
Védett állatfajok száma		619	

A nemzeti park-igazgatóságok adatai

Nemzeti park	alakulás éve	területe ezer hektárban	az ig. által felügyelt többi terület	összes terület	%
Hortobágyi NP	1973	2	54	106	17
Kiskunsági NP	1975	36	58	94	15
Bükk NP	1977	38	75	113	18
Aggteleki NP	1985	20	–	20	3
Fertő tavi NP	1991	13	65	78	12
Összesen:		159	252	411	65
Az ország összes védett területének 65%-át a nemzeti park-igazgatóságok kezelik.					

– A tájidegen növény- és állatfajokat a területéről el kell távolítani, és biztosítani kell az eredetiek visszatelepését.

– Meg kell szüntetni minden, a természetvédelemmel összeegyeztethetetlen tevékenységet (tarvágás, koncentrált libatartás, vegyszerezés, bányászat, tőzegkitermelés, talajja-

vítás, kutatófúrás, „vízrendezés”, hulladékelhelyezés stb.).

– Meg kell őrizni, vissza kell hozni, vagy meg kell honosítani a természetvédelem számára szükséges, vagy még megengedhető gazdasági tevékenységeket (szálahóvátság, felújítóvágás, legeltetés, fűkaszás, nádvágás, méhészkedés, vályogvetés stb.).

– A nemzeti parkokban élő és dolgozó emberektől meg kell követelni a minimális magatartási formák betartását.

– A vadgazdálkodást és a vadászatot, a halgazdálkodást, halászatot és horgászatot mindenütt a természetvédelem érdekeinek kell alárendelni.

– A nemzeti parkok területén (még a központi létszám rovására is) emelni kell a szakképzett területkezelők és a területen dolgozó felügyelők számát.

– A nemzeti parkokban lévő – a védett területekhez méltatlan zárva-

nyokat, beöblösödéseket a természetvédelem céljainak megfelelően ki kell iktatni, meg kell szüntetni, át kell alakítani.

– A nemzeti parkok határait, ahol azok követhetetlenül „zegzugosak”, ki kell egyenesíteni, lehetőleg úgy, hogy ez területcsökkenéssel ne járjon.

– Felül kell vizsgálni az övezethatárokat (fokozottan védett, nem látogatható, az idegenforgalom számára kijelölt terület stb.).

Összegzésképpen kimondható, hogy a nemzeti parkok alapító hatá-

rozataiban, a természetvédelemről szóló magasabb szintű jogszabályokban, a nemzetközi egyezményekben foglalt elvárások betartása esetén nemzeti parkjaink a nemzetközi ajánlásoknak megfelelnek. Nincs szükség tehát újabb rendeletekre, rendelkezésekre, csupán a meglévőket kell betartani és betartatni.

Sajnálattal kell megállapítani azonban, hogy az irányító és a végrehajtó „szakszemélyzet” egy része erre a munkára alkalmatlan. ✱

KGST-lőtér

Bombatólcsérben felgyülemelő talajvíz

Az élővilág ismét birtokba veszi a tájat

A hortobágyi puszta közepén, a táj karakteréből adódóan legszebb részén – mert minél mélyebbre ér az ember a pusztában, annál inkább érez rá fenségségére – 1942-ben, *Horthy Miklós* kormányzósága idején a magyar hadsereg alakította ki állandó bombázó gyakorlótérre a puszta jelentős részét. A második világháború után a Magyar Néphadsereg folytatta tovább a bombázást és más légvédelmi eszközökkel a gyakorlást a pusztán. A terület 1956 után kizárólag a szovjet hadsereg bombázó gyakorlótérévé vált.

Nagyiván–Kunmadaras–Karcag–Nádudvar–Hortobágy községek határolták azt a 7050 hektár területet, amelynek közepén ezer hektár volt az intenzív és állandó bombagyakorlatok színhelye. Hivatalosan a szovjet hadsereg bombázó gyakorlótére volt, ám hogy mikor, melyik szocialista ország hadserege „gyakorolt” itt, éjjel Sztálin-gyertyák megvilágításával vagy fényes nappal, az kérdés! Van irat, ami megmondaná, de ember ma még nincs...

Újmódi „grófi szérű”?

A hortobágyi bombázótérrel jelenem, hogy ezen a tájon a természet megújulókészsége elementáris! Nem

igaz, hogy az elvonuló szovjet hadsereg jóvátehetetlen károkat okozott a Hortobágyon. Jelentem, a fél éve megszüntetett gyakorlatok után is már vállig érő magas fű leng a szélben. Jelentem, a fel nem robbant bombákat erős szárú virágok díszítik. Jelentem, a szárazságtól méreteresre repedezett szikes talajon az első, úgynevezett pionír növények mellett a legértékesebb, nevében is áttetsző finomságáról árulkodó „réti ősziróza” (eszmei értéke: egy szál ezer forint) legnagyobb állománya itt található. Jelentem, az intenzív gyakorlótéren kívül eső területen a puszta nemzetközileg is elismert, legértékesebb természeti értékei – az úgynevezett bioszféra-rezervátumok – épségben és szépségükben maradtak.

Jelentem, itt megbukott minden ostoba gazdasági elképzelés. Az ötvenes években a gumipityang, rizsföld, erdősítés örült ötletei. Később a mindenkor veszteséges, mamut Hortobágyi Állami Gazdaság életben tartása.

Jelentem, ez a táj kilöki a libatenyésztőket, a gyorsan meggazdagodni vágyó haszonlesőket. Jelentem, a hortobágyi csárdában nem lehet büntetlenül kiírni az étlapra, hogy „magyar-szürke borjúpaprikás, ára: 190 Ft”. Ez az állat itt esztétikai értéket képvisel. Ezért jön többek közt a nyugati turista. Ezért fizet, nem is keveset. Hogy fil-

mezhesse, fotózhassa, hogy lássa. De nem a tányérján! Jelentem, ha az állami gazdaságok további kft.-kre bomlanak, és levágják a szürkegyűt, a rackákat, amint ez a tervük, a gyors pénzszerezés reményében, darabjára esik szét, vagyis megszűnik a Hortobágy!

Tudatom: sajátos nemzetközi zsűri figyeli a Hortobágyot. Ez a zsűri nem ismeri a nyugati tőke hatalmát. Nem fél a volt magyar helyi hatalmasságoktól. Nem veszi figyelembe, hogy kik akarnak újból cselédekkel tartani.

A természet maga a zsűri.

Mert ez a táj kilökött magából mindent és mindenkit, aki meg akarta erőszakolni.

És befogadott mindent és mindenkit – aki tiszteletben tartotta fenségét.

Kiáltás: 1991. július 2-án a Magyar Köztársaság hadseregének alakulatai újból megkezdték katonai gyakorlataikat az ország legszebb, nemzetközileg legismertebb nemzeti parkjának, a hortobágyi pusztának a közepén. Feltehetően nem jutott el mindenkinek a szovjet hadsereg kivonulásának utolsó napján elhangzott kormánynyilatkozat, amely arra hivatkozott, hogy a jövőben mi magunk, magyarok vagyunk felelősek a tetteinkért!

LÁSZLÓ ILONA
(Heti Magyarország 1991. július 19.)